

สรุปผลการศึกษา

โครงการศึกษาแนวทางการปรับโครงสร้างภาคการส่งออกเพื่อยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของไทยในตลาดโลกให้เติบโตอย่างยั่งยืน

จัดทำโดย :

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ และ
ศูนย์วิจัยความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนา (ICDS) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สรุปผลการศึกษา

โครงการศึกษาแนวทางการปรับโครงสร้างภาคการส่งออกเพื่อยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของไทยในตลาดโลกให้เติบโตอย่างยั่งยืน

1. เกี่ยวกับโครงการ

โครงการศึกษาแนวทางการปรับโครงสร้างภาคการส่งออกเพื่อยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของไทยในตลาดโลกให้เติบโตอย่างยั่งยืน (โครงการศึกษาฯ) เกิดขึ้นเพราะความตระหนักถึงความสำคัญของการส่งออกต่อเศรษฐกิจไทย กระตุ้นการผลิตและสร้างการจ้างงาน นำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนเจ้าของปัจจัยการผลิตต่างๆ จนนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศ แต่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การส่งออกของไทยขยายตัวช้าลง ส่งผลให้ส่วนแบ่งของไทยในตลาดโลกทรงตัวที่ ร้อยละ 1.4 ในปี พ.ศ. 2562-2567

ปัจจุบัน ภาคการส่งออกไทยเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน อาทิ การต่อยอดจากการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานของบริษัทข้ามชาติ การสร้างความเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจภายในประเทศทั้งเกษตรและอุตสาหกรรม และแรงกดดันจากการแข่งขัน สืบกับด้วยความไม่แน่นอนของสถานการณ์เศรษฐกิจโลกทั้งทางด้านเทคโนโลยีและปัญหาภูมิรัฐศาสตร์ การเตรียมความพร้อมเพื่อปรับโครงสร้างการส่งออกจึงเป็นหัวใจที่ช่วยให้เศรษฐกิจไทยสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยต่อยอดศักยภาพการส่งออกที่มีอยู่เดิมพร้อมกับผลักดันสินค้าส่งออกศักยภาพใหม่ๆ ที่มีโอกาสทางการตลาด นำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้แก่ภาคการส่งออก สร้างรายได้เข้าสู่ผู้ประกอบการไทยที่แท้จริง และสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศอย่างยั่งยืน

โครงการศึกษาฯ มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่

- (1) เพื่อหาแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และยกระดับภาคการส่งออกให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น
- (2) เพื่อระบุสินค้าส่งออกศักยภาพที่มีโอกาสทางการตลาดและมีมูลค่าเพิ่มสูง และมีการใช้ทรัพยากรในประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำไปสู่การกระจายรายได้ไปยังภาคส่วนต่างๆ ของประเทศ
- (3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการกำหนดแนวทางยกระดับมูลค่าการส่งออกของประเทศผ่านการผลักดันสินค้าส่งออกศักยภาพ ที่จะสร้างรายได้เพิ่มและทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างยั่งยืน

วิธีการศึกษาผสมผสานการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ (ทั้งเอกสารและข้อมูลสถิติที่ครอบคลุมทั้งไทยและประเทศสำคัญของโลก) และข้อมูลปฐมภูมิ (ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญของโลก ผู้ประกอบการและการประชุมระดมสมอง) การศึกษาประกอบด้วยการวิเคราะห์ศักยภาพการส่งออกของไทยและเสนอแนะแนวทางในการยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของไทยในตลาดโลกให้เติบโตอย่างยั่งยืน

การศึกษานี้เจาะลึก 2 คลัสเตอร์อุตสาหกรรมสำคัญ (ดูตารางที่ 1) ได้แก่ คลัสเตอร์อิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่ (Next Generation Electronics Cluster: NGEC) และคลัสเตอร์ยานยนต์แห่งอนาคต (Next Generation of Mobility Cluster: NGMC) ทั้งสองคลัสเตอร์อุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ 27 ของมูลค่าเพิ่มภาคอุตสาหกรรม (ณ ปี พ.ศ. 2566) ร้อยละ 36 ของการส่งออกรวม (ณ ปี พ.ศ. 2567) และมีการจ้างงาน 7 แสนคน (ณ ปี พ.ศ. 2567)

ตารางที่ 1

ขอบเขตของคลัสเตอร์อิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่และยานยนต์สมัยใหม่

คลัสเตอร์อิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่ (NGEC)			คลัสเตอร์ยานยนต์แห่งอนาคต (NGMC)
ต้นน้ำ	กลางน้ำ	ปลายน้ำ	
- อุปกรณ์กึ่งตัวนำ - Integrated circuits ต่างๆ (เช่น Memory Logic Amplified และ Media)	- PCB และ PCBA - IC-based electronic components	- ฮาร์ดดิสก์ - เครื่องใช้ไฟฟ้า (เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า ไมโครเวฟ เครื่องพิมพ์)	- รถยนต์ (เครื่องสันดาปภายใน ไฮบริด ปลั๊กอิน ไฮบริด ไฟฟ้า) - ชิ้นส่วนและส่วนประกอบที่เกี่ยวข้อง

ที่มา: พัฒนาโดยคณะผู้วิจัย

2. ผลการศึกษา

2.1 บทวิเคราะห์ภาพรวม

โครงสร้างการส่งออกในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2558-67) ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก สินค้าอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 80 ของการส่งออกรวมของประเทศ ในขณะที่ภาคเกษตรและอาหารคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14

สินค้าอุตสาหกรรมส่งออกหลักของไทย ได้แก่ เครื่องจักรและอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ และกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ สงครามการค้าและเทคโนโลยีทำให้อิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทเพิ่มขึ้นในตะกร้าการส่งออกของไทย โดยเฉพาะ Integrated Circuit อื่นๆ อุปกรณ์โทรศัพท์ หม้อแปลงไฟฟ้า (สำหรับประมวลผล) ในขณะที่สินค้าในกลุ่มเครื่องจักรและอุปกรณ์ (HS 84) เช่น เครื่องปรับอากาศประเภทต่างๆ ตู้เย็น เครื่องพิมพ์ และรถยนต์นั่งบางประเภท ยังคงมีบทบาทสำคัญและรักษาความสามารถการแข่งขันในโลกได้ ขณะที่สินค้าเกษตรและอาหารมีความสำคัญเพิ่มขึ้นในการส่งออกรวมของไทย โดยเฉพาะการส่งออกผลไม้ (HS 08)

ความท้าทายสำคัญของภาคส่งออกไทย คือ ตลาดส่งออกกระจุกตัวมากขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2555-2567 โดยเฉพาะการพึ่งพาตลาดสหรัฐอเมริกาที่เพิ่มขึ้นเป็นราว 1 ใน 5 ของการส่งออกรวมของไทย

บทวิเคราะห์ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Revealed Comparative Advantage: RCA) ชี้ให้เห็นว่า ไทยมีความได้เปรียบในหลายสินค้า ทั้งที่เป็นสินค้าเกษตร-อาหาร และสินค้าอุตสาหกรรม ที่สามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่ม (1) สินค้าศักยภาพสูง (2) สินค้าศักยภาพปานกลาง และ (3) กลุ่มศักยภาพต่ำ ดังสรุปในตารางที่ 2

สินค้าเกษตร-อาหาร การปรับโครงสร้างการส่งออกในสินค้ากลุ่มนี้จึงควรให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่เกี่ยวพันกับในกลุ่มอาเซียนและกระจายตลาดส่งออกของไทย พร้อมกับการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่นๆ ทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ต่อยอดทักษะการแปรรูป (การรมควัน เชื้ออัม) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับผลิตภัณฑ์ และการใช้ประโยชน์จาก Waste จากการผลิต (เป็นประโยชน์แต่ใช้เวลา) การส่งเสริมควรคู่ขนานกับปัจจัยเกี่ยวพันอื่นๆ เช่น โครงการซอฟต์แวร์ (เช่น การสร้างกระแสาอาหารไทย อาหารเพื่อสุขภาพ อาหารแห่งอนาคต) และการส่งเสริมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบันเทิง (ภาพยนตร์) รวมไปถึงการใช้ประโยชน์จากกระแสรักษาสิ่งแวดล้อม (การใช้ประโยชน์จาก Waste หรือ บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม)

สำหรับสินค้าอุตสาหกรรม ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในหลายสินค้า ทั้งผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์ไม้ กระดาษ เครื่องประดับ เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ และผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมอากาศยาน ความหลากหลายนี้ของไทยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน การปรับโครงสร้างการส่งออกควรให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ให้กับผลิตภัณฑ์ โดยแต่ละสินค้ามีพื้นที่การต่อยอดมูลค่าเพิ่มแตกต่างกันตามธรรมชาติของสินค้า ดังนั้นการส่งเสริมควรมุ่งอำนวยความสะดวก เช่น การใช้มาตรการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และการยกระดับระบบมาตรฐานสากลพื้นฐาน โดยเฉพาะการวิจัย พัฒนา ทดสอบ และรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ ที่ต้องคู่ขนานในลักษณะผสมผสานระหว่างการแปรรูปง่าย (Margin ต่ำ แต่ได้ปริมาณ) กับการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ (Margin สูงกว่า แต่มีความไม่แน่นอน และใช้เวลาเพื่อให้สินค้าติดตลาด)

นอกจากนั้น การเปิดตลาดใหม่ (เช่น FTA) การเตรียมระบบมาตรฐานสากลพื้นฐานยังเป็นเรื่องจำเป็น อาทิ แหล่งเงินทุนระยะยาวและการทดสอบคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปรับโครงสร้างการส่งออก

ตารางที่ 2 บทสรุปการวิเคราะห์เกี่ยวกับศักยภาพการส่งออกของไทย

กลุ่มสินค้า	ศักยภาพต่ำ	ศักยภาพปานกลาง	ศักยภาพสูง
เนื้อสัตว์และเครื่องในกับบริโภคได้	ผลิตภัณฑ์จำนวนมากที่มีการส่งออก แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการเข้าสู่ตลาดโลก	กลุ่มเนื้อเปิดตัดแต่ง	กลุ่มเนื้อไก่แช่แข็ง และกลุ่มการแปรรูปในลักษณะรวมควั่นของอาหารสด
ปลาและอาหารทะเล	สัตว์น้ำมีชีวิต (เช่น ปลาสวยงาม) ปลาที่ไม่มีในประเทศแต่นำเข้ามาแปรรูป และอาหารทะเลแช่แข็งที่ความต้องการในประเทศมีไม่มากนัก	การแปรรูปอย่างง่าย โดยเฉพาะการแช่แข็งบางประเภท เช่น เครื่องในปลา กุ้ง และ ปลาหมึก	กลุ่มปลาแปรรูปในลักษณะรวมควั่น ปลาน้ำจืด แมงกะพรุน กุ้งแช่เย็นสด
ผักและพืชกินหัวอื่นๆ	มันฝรั่ง หอมหัวใหญ่ พืชเมืองหนาวประเภทต่างๆ และเห็ด	ข้าวโพดหวาน มันสำปะหลัง	พืชกินหัวประเภทต่างๆ (ถั่วแขก ถั่วพู)
ผลไม้และเปลือกผลไม้	กลุ่มผลไม้เมืองหนาว (ผลไม้กลุ่มเบอร์รี่) กล้วย แอปเปิล และถั่วต่างๆ	มะละกอ ส้มโอ ผลไม้แช่อิ่ม	ทุเรียน มะพร้าว ฝรั่ง มะม่วง มังคุด
ธัญพืช	ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์	แป้งข้าวโพด และข้าวกลึง	ข้าวที่ผ่านการขัดสีรวมถึงข้าวหอมมะลิและปลายข้าว
ผลิตภัณฑ์แป่ง ธัญพืชแปรรูป	ผลิตภัณฑ์แป้งอื่นๆ	อินูลิน (Inulin)	ผลิตภัณฑ์แป้งจากมันสำปะหลังและแป้งอื่นๆ
น้ำมันพืชและไขมันจากสัตว์หรือพืช	น้ำมันอื่นๆ ที่ไม่ใช่ถั่วเหลืองและน้ำมันปาล์ม	ผลิตภัณฑ์น้ำมันปาล์มและถั่วเหลือง	น้ำมันปาล์ม และ น้ำมันถั่วเหลือง
ผลิตภัณฑ์จากเนื้อ ปลา หรือสัตว์น้ำ	ผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น เนื้อ แฮม เนื้อปู กุ้งสับสเตอร์ หอยนางรม คาเวียร์	ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาอื่นๆ	ไข่แปรรูป ผลิตภัณฑ์จากปลาต่างๆ (เช่น แซลมอน กูน่า ชาร์ดิน) ทั้งในรูปแบบกระป๋องและแปรรูป และกุ้งแปรรูป
น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์น้ำตาลในรูปแบบต่างๆ เช่น กลูโคส แลคโตส	ผลิตภัณฑ์น้ำตาลพื้นฐานอื่นๆ	ผลิตภัณฑ์น้ำตาลพื้นฐาน (น้ำตาลทราย)
ผลิตภัณฑ์จากธัญพืชหรือแปรรูป	ผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่นๆ เช่น คุกกี้ ขนม วาฟเฟิล เส้นสปาเก็ตตี้	ผลิตภัณฑ์ในลักษณะเส้นก๋วยเตี๋ยว และ วิทยุพร้อมซังและต้ม	ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแป้งมันสำปะหลัง และแป้งข้าวโพด

กลุ่มสินค้า	ศักยภาพต่ำ	ศักยภาพปานกลาง	ศักยภาพสูง
ผักและผลไม้แปรรูป	ผลิตภัณฑ์แปรรูปผลไม้เมืองหนาว เช่น สตรอเบอร์รี่ สับ อุ่น มะเขือเทศ	ผลไม้ ผักและผลไม้แปรรูปต่างๆ	ข้าวโพดหวาน ผลิตภัณฑ์จากสับปะรด (น้ำผลไม้ และสับปะรดกระป๋อง)
อาหารปรุงแต่ง ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	ชา กาแฟ ผงฟู (ยีสต์)	กาแฟบางรายการ ซีอิ๊ว และซอสปรุงรส	
สารเคมีอินทรีย์	ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มนี้แบ่งไปตามความชำนาญในแต่ละประเทศ ไทยส่งออกผลิตภัณฑ์ เช่น Propylene Glycol Phenol (Hydroxybenzene) Propylene Oxide ในขณะที่นำเข้า Acyclic Hydrocarbons, Ethene, Acyclic Hydrocarbons เป็นต้น		
ผลิตภัณฑ์เคมี	มีลักษณะคล้ายคลึงกับสารเคมีอินทรีย์ ที่ไทยส่งออกในบางผลิตภัณฑ์และนำเข้าในหลายๆ ผลิตภัณฑ์		
พลาสติกและผลิตภัณฑ์	มีลักษณะคล้ายคลึงกับสารเคมีอินทรีย์ ที่ไทยส่งออกในบางผลิตภัณฑ์และนำเข้าในหลายๆ ผลิตภัณฑ์ โดยผลิตภัณฑ์ที่ไทยมีความได้เปรียบอิงกับแหล่งปิโตรเคมีในประเทศ เช่น Olefin		
ยางและผลิตภัณฑ์	ยางสังเคราะห์ เช่น Styrene-Butadiene Rubber (SBR) หรือ Isobutene-Isoprene (Butyl) Rubber (Iir)	ผลิตภัณฑ์ยาง เช่น ก่ออย่างต่างๆ สายพาน	กลุ่มยางธรรมชาติ ยางนอกรถบรรทุก/อากาศยานส่วนใหญ่ ฤดูมือ/และอุปกรณ์ส่วนใหญ่ที่ทำจากยาง
ไม้และผลิตภัณฑ์	ไม้ซิ่นที่นำมาเข้ามาเพื่อแปรรูป	กลุ่มไม้อัด ไม้ลามิเนต	ผลิตภัณฑ์ที่เป็นชิ้น ปาติเกิล และ/หรือ พวก MDF (medium density fiberboard)
กระดาษและผลิตภัณฑ์	แผ่นกระดาษเช่น Kraft Paper เพื่อนำไปผลิตเป็นกล่อง และบรรจุภัณฑ์อื่นๆ	กระดาษที่ใช้ในสำนักงาน แผ่นกระดาษ และ Paper Board	ผลิตภัณฑ์เพื่อบรรจุภัณฑ์ต่างๆ เสื้อผ้า และรองเท้ากระดาษ
เครื่องประดับและอัญมณี	ผลิตภัณฑ์ในกลุ่ม Platinum Rhodium, Iridium, Osmium Ruthenium	เครื่องประดับเพชร ไข่มุกเสียง และเครื่องประดับเลียนแบบ	เครื่องประดับพลอย (กับกับ ไพลิน และมรกต) และเครื่องเงิน
เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์	มีลักษณะคล้ายคลึงกับสารเคมีอินทรีย์ ที่ไทยส่งออกในบางผลิตภัณฑ์และนำเข้าในหลายๆ ผลิตภัณฑ์		
ทองแดงและผลิตภัณฑ์	มีลักษณะคล้ายคลึงกับสารเคมีอินทรีย์ ที่ไทยส่งออกในบางผลิตภัณฑ์และนำเข้าในหลายๆ ผลิตภัณฑ์		
อะลูมิเนียมและผลิตภัณฑ์	มีลักษณะคล้ายคลึงกับสารเคมีอินทรีย์ ที่ไทยส่งออกในบางผลิตภัณฑ์และนำเข้าในหลายๆ ผลิตภัณฑ์		

กลุ่มสินค้า	ศักยภาพต่ำ	ศักยภาพปานกลาง	ศักยภาพสูง
เครื่องจักรกลและชิ้นส่วน	เครื่องจักรกลอื่นๆ เช่น เครื่องปั๊ม เครื่องไฮดรอลิก เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพลดลง	เครื่องยนต์สำหรับรถยนต์เซล คอมเพรสเซอร์สำหรับตู้เย็น เครื่องอบผ้า	เครื่องยนต์สำหรับเครื่องบิน เครื่องพิมพ์ โดยเฉพาะกลุ่มเครื่องพิมพ์ Offset เครื่องปรับอากาศ เครื่องซักผ้าประเภทต่างๆ ตู้เย็น ฮาร์ดดิสก์
อิเล็กทรอนิกส์	มอเตอร์ หม้อแปลงไฟฟ้า กลุ่มแบตเตอรี่ และ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับยานยนต์	Integrated Circuits อื่นๆ เครื่องแปลง สัญญาณไฟฟ้า เครื่องรับสัญญาณ จอภาพ ชิ้นส่วนวิทยุสื่อสาร อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ แผ่น PCB	ไมโครเวฟ เตา Electron Beam Semiconductor Media กล้อง กลุ่มสื่อสาร รับสัญญาณ
ยานพาหนะและชิ้นส่วน	รถยนต์อื่นๆ เช่น Tractor รถบัส และ รถ xEVs	รถยนต์นั่งขนาดเล็กทั้งดีเซลและเบนซิน รถบรรทุกขนาดใหญ่ไม่เกิน 5 ตัน	รถยนต์ส่วนบุคคลเครื่องดีเซลขนาดใหญ่ (มากกว่า 2500cc) มอเตอร์ใช้ขนาดใหญ่ (มากกว่า 800 cc) และรถยนต์เฉพาะ ประเภทอื่นๆ แอร์แบค ล้อเบ็ค
อากาศยานและอุปกรณ์การบิน	ร่มชูชีพ	Drone ขนาดตั้งแต่น้อยกว่า 25 กิโลกรัม ไปถึง 150 กิโลกรัม	
เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์	อุปกรณ์อื่นๆ เช่น คอนแทกต์เลนส์ กล้องจุลทรรศน์	อุปกรณ์ต่างๆ ที่ไม่สลับซับซ้อน เช่น หน้ากาก เป็นต้น	เลนส์และชุดกล้อง

หมายเหตุ: สินค้าศักยภาพต่ำหมายถึงสินค้าที่ค่า RCA ความหมายกว้าง (ค่า Traditional RCA index ที่ปรับด้วยการกระจายตลาด ความเสี่ยงจากการนำเข้า และความเชื่อมโยงภายในประเทศต่ำกว่า 1; สินค้าศักยภาพปานกลาง คือ ค่า RCA ความหมายกว้างมากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 2 เท่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ ค่า RCA มากกว่า 1 และเกิน 2 เท่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่มา: คำนวณโดยนักวิจัย

2.2 บทวิเคราะห์เชิงลึกในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่ (NGEC)

2.2.1 ข้อค้นพบหลัก

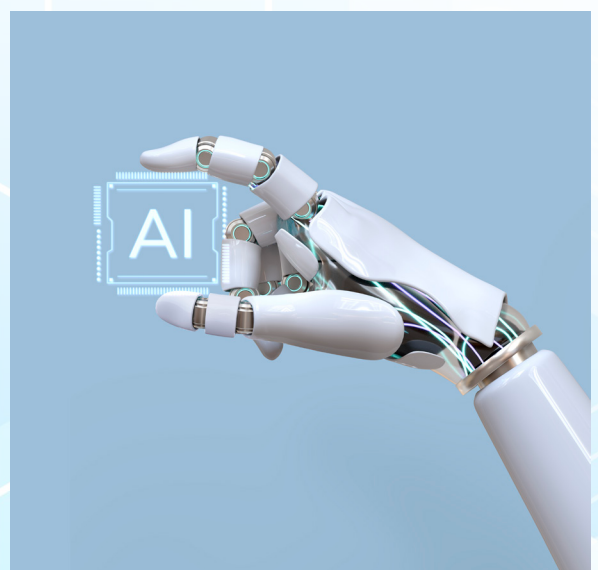
NGEC เป็นคลัสเตอร์ที่มีศักยภาพขับเคลื่อนภาคการส่งออกของไทยในระยะปานกลาง 4-5 ปีข้างหน้า สงครามการค้าและเทคโนโลยี และปัญหามิรัฐศาสตร์ ทำให้บริษัทข้ามชาติใน NGEC ทบทวนยุทธศาสตร์ห่วงโซ่อุปทานของตนเองที่มุ่งไปในทิศทางตลาดการพึ่งพาจีน หรือ China plus one ไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับประโยชน์

ไทยได้อานิสงส์จากการย้ายฐานการลงทุน ทั้ง Font-end และ Back-end Wafer Fabrication (เช่น โครงการ FT 1 โครงการร่วมทุนระหว่าง Hana Semiconductors และบริษัทในเครือ ปตท. การขยายกำลังการผลิตในส่วน Back-end ของ Infineon Technologies การย้ายฐานในส่วน PCB Fabrication และการขยายการลงทุนของหลายบริษัท อาทิ Infineon Delta และ Sony)

นอกจากนั้นไทยส่งออกสินค้า NGEC เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะส่วนกลางน้ำ (PCB และ IC-based electronic components) ในขณะที่ส่วนปลายน้ำ (ฮาร์ดดิสก์ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ) ยังคงขยายตัวต่อเนื่อง ส่วนต้นน้ำ (IC อื่นๆ) การส่งออกก็ขยายตัวแม้ว่าส่วนกลางน้ำ (ภาพที่ 2)

ไทยมีศักยภาพการส่งออกในหลายผลิตภัณฑ์ ได้แก่ Integrated circuits อื่นๆ ชิ้นส่วนของ Integrated circuits อื่นๆ และ ตัวขยาย (Amplifiers) ที่มูลค่าส่งออกขยายตัวอย่างต่อเนื่องและก้าวกระโดด ในขณะที่แผงโซลาร์เซลล์ที่มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น แต่มูลค่าโดยรวมมีความสำคัญน้อยกว่าเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ในส่วนต้นน้ำอื่นๆ

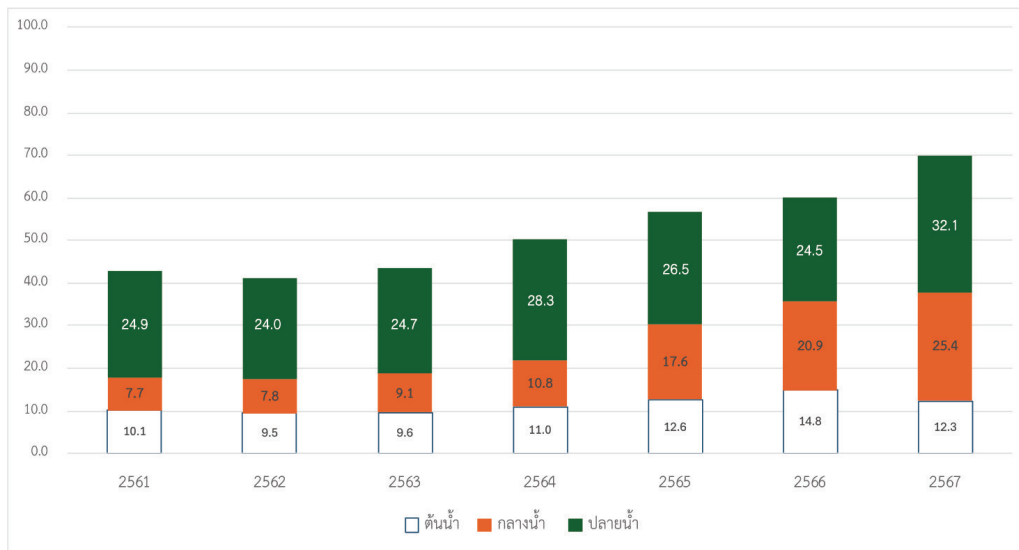
การปรับโครงสร้างเพื่อเพิ่มศักยภาพการส่งออก ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อมโยงภายในประเทศทั้งย้อนหลัง (Backward linkage) และไปข้างหน้า (Forward linkage) เพื่อรักษาความยั่งยืนในการส่งออกและใช้ประโยชน์จากสงครามการค้าที่เกิดขึ้น เรื่องดังกล่าวจะดึงดูดให้บริษัทข้ามชาติสนใจเข้ามาลงทุนในส่วนต้นน้ำเพิ่มขึ้น การสร้าง Eco-system ดังกล่าวให้เกิดขึ้นจึงเป็น Game Changers สำคัญที่ทำให้ไทยสามารถต่อยอด NGEC และไทยจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เพื่อให้บริษัทต่างๆ เห็นความเอาใจจริงเอาใจลงในเรื่องดังกล่าว

ภาพที่ 2

องค์ประกอบของการส่งออกของ NGEK จำแนกตามตำแหน่งบนห่วงโซ่มูลค่า ระหว่างปี พ.ศ. 2561-2567

ภาพที่ 2.1 มูลค่าการส่งออก (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)

ภาพที่ 2.2 (ร้อยละ) ต่อการส่งออกรวมของ NGEK

ที่มา: นักวิจัยคำนวณจากฐานข้อมูล UNComtrade

โครงสร้างตลาดส่งออกเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนตั้งแต่เกิดสงครามการค้าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561-2562 ที่ไทยส่งออกสินค้ากลางน้ำไปยังสหรัฐอเมริกามากขึ้น ขณะที่ส่งออกไปยังจีนมีแนวโน้มลดลง แต่แหล่งนำเข้ายังคงพึ่งพาอาเซียนและจีน แม้สงครามการค้าทำให้เกิดการเบี่ยงเบนตลาดส่งออกของไทยไปสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น แต่การผลิตยังคงต้องพึ่งพาการนำเข้าชิ้นส่วนและส่วนประกอบจากจีน การเตรียมรับมือเรื่องการสวมสิทธิ์ที่ตั้งบนสมมติฐานว่าไทยนำเข้าสินค้าชิ้นกลางและชิ้นส่วนจากจีนเป็นเรื่องสำคัญเพื่อไม่ให้เกิดการส่งออกของไทยสะดุด

2.2.2 นโยบายที่สำคัญ

เพื่อเพิ่มศักยภาพการส่งออกของ NGEC ไทยควรมียุทธศาสตร์ชาติของ NGEC เพื่อกำหนดทิศทางการยกระดับการผลิต NGEC โดยเฉพาะส่วนกลางน้ำ และสร้างความเชื่อมโยงของตำแหน่งต่างๆ ในห่วงโซ่อุปทานที่จะส่งผลให้ไทยสามารถดึงดูดเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่องท่ามกลางกระแสสงครามการค้า และสร้างความร่วมมือในภูมิภาคที่มี ASEAN เป็นศูนย์กลาง เช่น ASEAN Korea FTA และ ASEAN-Japan Economic Partnership Agreement เพื่อสร้างเครือข่ายการผลิต NGEC ที่ลดการพึ่งพาทั้งจีนและสหรัฐอเมริกา

นอกจากนั้นการเพิ่มศักยภาพการผลิตและส่งออก (เช่น แหล่งเงินทุนระยะปานกลาง การกระตุ้นผ่านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการไทยรายย่อยในระยะตั้งไข่) และการเตรียมรับมือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด (Shock) เช่น ปัญหาการสวมสิทธิ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ทำให้ไทยใช้ศักยภาพของ NGEC ได้เต็มที่ การดำเนินมาตรการเหล่านี้มีส่วนช่วยผลักดันให้การส่งออกในระยะสั้นเพิ่มขึ้นระหว่าง 6-7.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ¹ ก่อให้เกิดการลงทุนใหม่กว่า 70,000 ล้านบาทต่อปี¹

2.3 บทวิเคราะห์เชิงลึกของคลัสเตอร์ยานยนต์แห่งอนาคต (NGMC)

2.3.1 ข้อค้นพบหลัก

ไทยสามารถรักษาความสามารถในการส่งออกได้ดีในตลาดโลก โดยกว่าร้อยละ 60 เป็นการส่งออกรถยนต์สำเร็จรูป (ร้อยละ 36 เป็นรถยนต์นั่งส่วนบุคคล และอีกร้อยละ 24 เป็นรถกระบะ 1 คัน) และส่วนที่เหลือเป็นชิ้นส่วนทั้งที่เป็นการเข้าสู่บริการหลังการขาย หรือ OES และตลาดทดแทน หรือ REM แนวโน้มที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สะท้อนศักยภาพของ NGMC ในตลาดโลก คือ การส่งออกรถยนต์นั่งที่เป็น HEV ที่ปรับเพิ่มมากขึ้น (ภาพที่ 3) รถยนต์นั่งขนาดเล็ก (1,000-1,500 cc สำหรับเบนซิน และ 1,500-2,500 cc สำหรับดีเซล) และขนาดกลาง (มากกว่า 2,500 cc สำหรับดีเซล) เป็นประเภทรถยนต์ที่ไทยรักษาความสามารถในการแข่งขันได้ดีในตลาดโลกโดยเฉพาะรถยนต์นั่งเครื่องยนต์ดีเซล ในขณะที่กลุ่มชิ้นส่วนรถยนต์ไม่ว่า ตัวถัง ชิ้นส่วนเครื่องยนต์ เช่น ชิ้นส่วนพลาสติกและยาง ชิ้นส่วนอื่นๆ และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ที่ไทยยังสามารถรักษาส่วนแบ่งตลาดโลกได้อย่างดี โดยเฉพาะตัวถังและชิ้นส่วนเครื่องยนต์ที่ส่วนแบ่งตลาดโลกปรับเพิ่มขึ้นในช่วงที่ผ่านมา (พ.ศ. 2561-67)

ปัญหาที่กำลังเผชิญ คือ ความต้องการรถยนต์ที่ผลิตในประเทศที่ลดลง อันเป็นผลจากการแข่งขันอย่างรุนแรงจากสินค้าทดแทนอย่าง BEVs และสถานการณ์ภายใน เช่น มาตรการส่งเสริมการใช้ BEVs โดยเฉพาะการอุดหนุนการซื้อ BEVs (หรือที่รู้จักกันว่าเป็นโครงการ EV 3.0) ปัญหานี้คร่าเรือน การชะลอการปล่อยสินเชื่อบริษัท และสภาพเศรษฐกิจโดยรวมที่ยังขยายตัวในอัตราที่ต่ำทำให้ความต้องการรถยนต์ ICEVs ลดลงอย่างมากและต่อเนื่อง

จากสถานการณ์ความต้องการรถยนต์ภายในประเทศที่ชะลอตัว การส่งออกจึงเป็นทางออกที่เหลืออยู่ในระยะสั้น โดยแต่ละส่วนของ NGMC การกระตุ้นการส่งออกต้องอาศัยยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน รถยนต์

¹ อย่างไรก็ตามผลของมาตรการข้างต้นยังไม่รวมประโยชน์การลดความผันผวน ผลของการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และผลของการแก้ปัญหาสินเชื่อกับนิยต่อการกระตุ้นการลงทุน

ในกลุ่ม ICEVs และ xEVs โดยเฉพาะ HEVs การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อแข่งขันฐานการผลิตอื่นๆ เพื่อให้ไทยยังคงเป็นฐานการผลิตและลงทุนต่อ (Last Man Standing) เป็นหัวใจสำคัญ การกระตุ้นการส่งออกต้องให้ความสำคัญกับลดภาระต้นทุน โดยเฉพาะกฎระเบียบต่างๆ ที่ไม่จำเป็น และการเตรียมรับมือกับกฎระเบียบใหม่ๆ เรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนทำงานกันอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้การจัดเตรียมเรื่องเงินทุนที่เป็นแหล่งทุนระยะปานกลาง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการคนไทยเพื่อรับมือกับมาตรการเหล่านี้เป็นเรื่องจำเป็น

ไทยต้องเดินหน้าให้เป็นฐานการผลิต BEVs ที่มีความเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการชิ้นส่วนภายในประเทศอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อจำหน่ายทั้งภายในประเทศและส่งออก มิเช่นนั้น BEVs ที่ผลิตในไทยคงไม่พ้นข้อกล่าวหาเรื่องการสวมสิทธิ์

ความท้าทายของกลุ่มชิ้นส่วนรถยนต์ที่เป็น OEM เพื่อป้องกันให้โรงงานประกอบรถยนต์ที่ส่วนใหญ่ยังเป็น ICEVs และ/หรือ xEVs ซึ่งเป็นกลุ่มที่เปราะบางท่ามกลางกระแสความท้าทายที่กำลังเผชิญ คือ การกระตุ้นยอดขายจากการเพิ่มการส่งออก ทั้งเป็นส่วนหนึ่งของรถยนต์ที่ส่งออก (การรักษาสถานะความเป็น OEM) และการส่งออกโดยตรงที่มีพื้นฐานจากความชำนาญของไทยในชิ้นงาน Mechanic (การขึ้นรูป การหล่อ งานฉีด และงานเจีย) รวมไปถึงการสร้างเชื่อมโยงไปยังอุตสาหกรรมอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น อุตสาหกรรมเรือยนต์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ เครื่องยนต์สำหรับอากาศยาน

นอกจากนั้นการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ตลาด REM เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่เพิ่มยอดขาย แต่เป็นเรื่องท้าทายเพราะการมาทำ REM จึงเป็นเสมือนเริ่มธุรกิจใหม่ ที่ต้องการทั้งเงินทุนและ Knowhow นอกจากนี้ ในหลายๆ ครั้งเกี่ยวข้องกับข้อตกลงภายใต้สัญญา OEM แต่ไทยมีโอกาที่จะเข้าสู่ตลาดสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นท่ามกลางสงครามการค้า

พื้นที่ศักยภาพสำคัญที่ยังไม่มีการพูดถึงมากนัก คือ ชิ้นส่วนยานยนต์อัจฉริยะ (Smart Auto parts) ที่มีความเชื่อมโยงระหว่าง NGEC และ NGMC การปรับตัวดังกล่าวต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐอย่าง อววน. พร้อมกับมีมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสม โดยเฉพาะปัญหาการเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานจำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรฐานต่างๆ การเข้าสู่ตลาดเหล่านี้ต้องใช้เวลาและเงินลงทุนที่สูงมาก ไทยจึงต้องเตรียมแหล่งเงินทุนระยะปานกลางและต้องเดินในลักษณะคู่ขนาน

2.3.2 นัยเชิงนโยบายที่สำคัญ

เพื่อให้ไทยสามารถใช้ศักยภาพของ NGMC ได้อย่างเต็มที่ ภาครัฐและเอกชนต้องเร่งทำงานร่วมกันเพื่อลดต้นทุนที่ไม่จำเป็นจากกฎระเบียบ ข้อจำกัด และช่องโหว่ทางกฎหมายที่มีและทำให้ผู้ประกอบการภายในประเทศเสียเปรียบ พร้อมกับการเตรียมรับมือกับมาตรการใหม่ๆ ที่คาดว่าจะจะเป็นอุปสรรคต่อการส่งออก และการดึงดูดเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเพื่อให้ไทยเป็นส่วนหนึ่งของ Last man standing ท่ามกลางกระแสการมาของ BEVs ของโลก

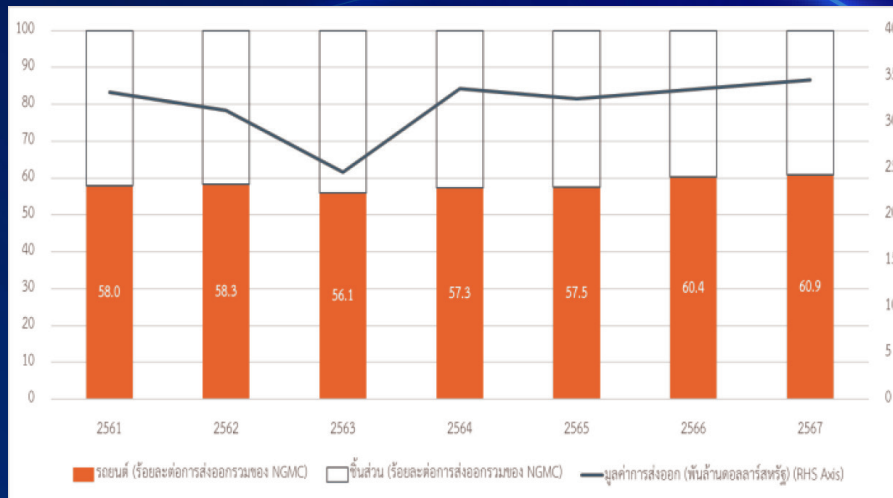
นอกจากนั้น การจัดหาแหล่งเงินทุนระยะปานกลางที่มีความสำคัญกับการสร้างรากฐานการผลิตในระยะยาวของประเทศประกอบการปล่อยสินเชื่อ ผลของมาตรการเหล่านี้จะทำให้การส่งออกในระยะสั้นเพิ่มขึ้นระหว่าง 2.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ฯ ก่อให้เกิดการลงทุนใหม่กว่า 70,000 ล้านบาทต่อปี ²

² อย่างไรก็ตามผลของมาตรการข้างต้นยังไม่รวมประโยชน์การลดความผันผวน ผลของการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และผลของการแก้ปัญหาสินเชื่อที่มีนัยต่อการกระตุ้นการลงทุน

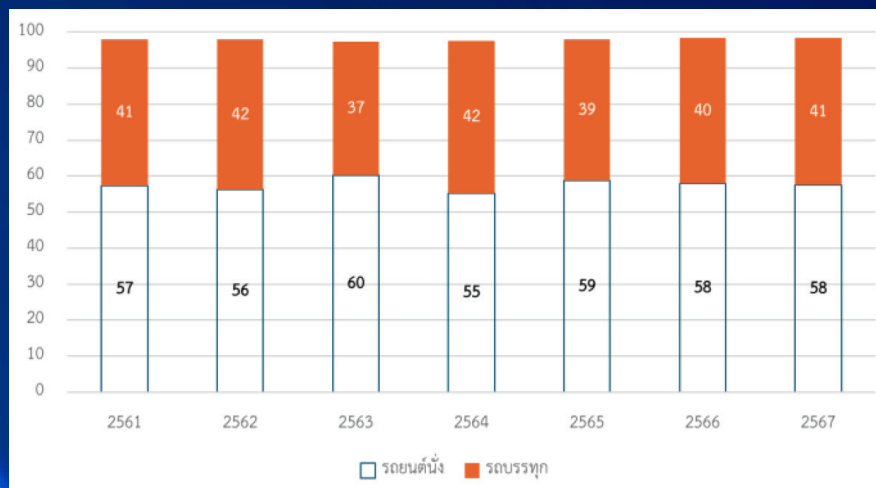
ภาพที่ 3

โครงสร้างการส่งออกของ NGMC ระหว่างปี พ.ศ. 2561-2567

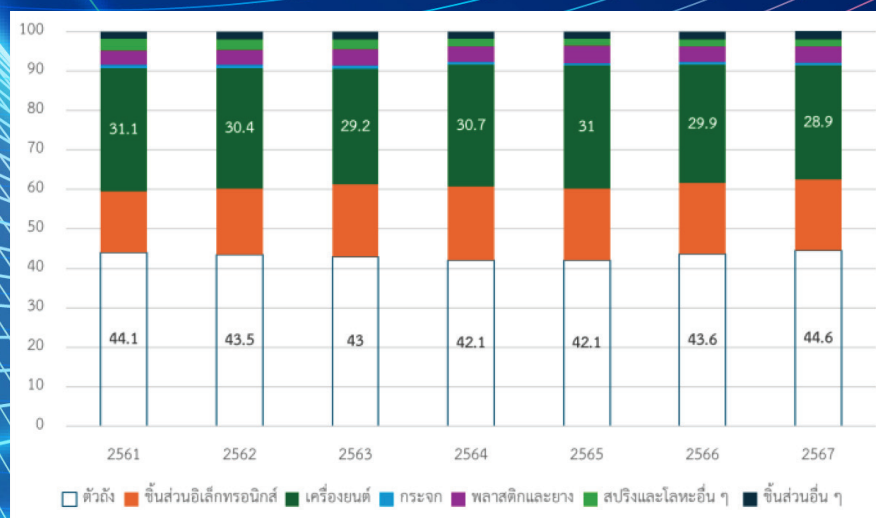
3.1 การส่งออกรถยนต์และชิ้นส่วน

3.2 การส่งออกรถยนต์ประเภทต่างๆ

3.3 การส่งออกชิ้นส่วนประเภทต่างๆ

ที่มา: บัณฑิตวิจัยคำนวณจากฐานข้อมูล UNComtrade